

בבית המשפט העליון בשבתו כבית משפט גבוה לצדק

בג"ץ 8703/19

לפני: כבוד השופט ע' פוגלמן
כבוד השופטת ע' ברון
כבוד השופט ד' מינץ

העותר: איתמר שמעוני

נ ג ד

- המשיבים: 1. נשיא בית המשפט המחוזי תל אביב-יפו
2. כבוד השופטת לימור מרגולין-יחידי
3. מנהל בתי משפט
4. פרקליטות מיסוי וכלכלה תל אביב
5. עופר שמעוני
6. יואל דויד
7. משה פונטה
8. שרון מילר

עתירה למתן צו על תנאי

בשם העותר:	עו"ד מנחם רובינשטיין; עו"ד ברק כהן
בשם המשיבים 1-4:	עו"ד רנאד עיד
בשם המשיב 5:	עו"ד אשר אוחיון
בשם המשיב 6:	עו"ד נווית נגב
בשם המשיב 7:	עו"ד ג'ורג'י עמיר
בשם המשיב 8:	עו"ד אבי חימי

פסק-דין

השופטת ע' ברון:

1. העתירה שלפנינו מופנית כלפי הכרעת הדין שניתנה בעניינו של העותר בבית המשפט המחוזי בתל אביב-יפו (כבוד השופטת ל' מרגולין-יחידי) ביום 11.11.2019, ושבגדרה הורשע העותר בביצוע עבירות שוחד, הפרת אמונים, הלבנת הון ועבירות מס (ת"פ 12935-02-17) (להלן: השופטת מרגולין-יחידי או השופטת, ו-התיק או ההליך, בהתאמה). העותר טוען לבטלותה של הכרעת הדין בשל חוסר סמכותו של המותב לשבת בדין.

2. העותר כיהן כראש עיריית אשקלון בין השנים 2013-2016, עד שבשנת 2016 החלה חקירה נגדו בחשד לכך שבמהלך כהונתו קידם את עניינם של מקרוביו. חשדות אלה הבשילו לכתב אישום שהוגש בחודש פברואר 2017 נגד העותר ונגד המשיבים 5-8, בגין עבירות שוחד, הפרת אמונים, הלבנת הון ועבירות מס. התיק נקבע תחילה לפני כבוד השופט מ' לוי, ובמסגרת הדיונים שנערכו לפניו (חמישה במספר) הוקרא כתב האישום, הוסדר ייצוג הנאשמים, נדונו בקשות מקדמיות וכן ניתן מענה לכתב האישום. בתום השלב המקדמי, ביום 19.9.2017 הורה כבוד השופט ג' נויטל, המשמש כסגן נשיא בית המשפט המחוזי, על קביעת התיק לדיוני הוכחות לפני השופטת מרגולין-יחידי (להלן: סגן הנשיא ו-החלטת ההעברה, בהתאמה). יבואר כי האחרונה מונתה לכהונה בפועל כשופטת בית המשפט המחוזי לתקופה בת שנה, החל מיום 25.10.2016 ועד ליום 24.10.2017 (להלן: תקופת הכהונה המקורית); והמשמעות היא שבמועד שבו הוקצה התיק לטיפול, עמדה תקופת הכהונה המקורית של השופטת לפני סיום.

בתיק התקיימו למעלה מ-90 דיוני הוכחות; שניים בלבד מתוכם נערכו לפני שנסתיימה תקופת הכהונה המקורית של השופטת, וכל שאר הדיונים נערכו לאחר מכן. ביום 11.11.2019, כשלוש שנים לאחר שמונתה כשופטת בפועל, ניתנה על ידי השופטת מרגולין-יחידי הכרעת דין מרשיעה בהליך נגד העותר. השופטת הוסיפה וקבעה כי התיק יועבר לסגן הנשיא לקביעת המותב שיגזור את הדין, וכעבור מספר ימים פרשה לגמלאות. ביום 12.11.2019 הורה סגן הנשיא כי ההליך ימשיך להתנהל לפני כבוד השופט ב' שגיא; ובשלב זה התיק קבוע לפניו לשמיעת טיעונים לעונש.

3. לדברי העותר, העברת הדיון בתיק לכבוד השופט ב' שגיא עוררה סימני שאלה, ולאחר שבדק את הנושא התברר לו לראשונה כי דיוני ההוכחות נשמעו לפני השופטת מרגולין-יחידי לאחר שתמה זה מכבר תקופת הכהונה המקורית. לגישתו של העותר, בנסיבות אלה הכרעת הדין ניתנה בחוסר סמכות, והוא פנה בנדון למנהל בתי המשפט (המשיב 3) ביום 18.11.2019 ובשנית ביום 28.11.2019. בהמשך לכך ומשלא קיבל מענה, ביום 9.12.2019 פנה העותר לכבוד נשיא בית המשפט המחוזי בתל אביב-יפו השופט א' אורנשטיין (להלן: הנשיא), בבקשה כי יפרט את השיקולים שעמדו ביסוד החלטת ההעברה. החלטת הנשיא התקבלה עוד באותו יום, ובה נדחתה הבקשה בזו הלשון:

"הקצאת תיקים בין שופטי בית המשפט היא בסמכות נשיא בית המשפט על פי דין, אינה עניין לבעלי הדין ומובן שאין מקום לשתפם בשיקולים באשר להקצאת תיקים בין שופטים.

מעבר לדרוש; עובדת משך המינוי של כב' השופטת מרגולין יחידה כשופטת של בית משפט מחוזי בפועל, הינו מידע שידוע לציבור, הוא פורסם ברשומות ולא הועלתה כל טענה בעניין על ידי ב"כ הנאשם (העותר-ע"ב) עם תחילת הדיונים בתיק לפני כב' השופטת מרגולין יחידה, הגם שלא הייתה כל מניעה לעורר זאת בעת הרלוונטית ולא בדיעבד לאחר הכרעת הדין".

כפי שצוין, לדברי העותר פניותיו למנהל בתי המשפט לא זכו למענה כלשהו; ואולם לגרסת המשיבים 1-4, ביום 24.12.2019 נשלח לעותר מענה בכתב שבו הובהר כי הכרעת הדין ניתנה על ידי השופטת מרגולין-יחידה בסמכות ובהתאם להוראת סעיף 15(ב) לחוק בתי המשפט [נוסח משולב], התשמ"ד-1984 (להלן: חוק בתי המשפט) – המורה כי שופט בפועל שהחל לדון בתיק ותקופת כהונתו הסתיימה, "יהיה מוסמך לסיים את הדיון שהחל בו".

העתירה ותגובות המשיבים

4. הסעד העיקרי המבוקש בעתירה הוא מתן צו המורה על בטלותה של הכרעת הדין, שעל פי הנטען ניתנה בחוסר סמכות. כן מבוקש כי נורה לנשיא בית המשפט המחוזי לפרוש את השיקולים שביסוד החלטת ההעברה; כי נורה לשופטת מרגולין-יחידה ליתן טעם מדוע ישבה בדין בהליך בחוסר סמכות; וכי נורה למנהל בתי המשפט להשיב לפניות העותר. יוער בנקודה זו כי העותר מייחס את החלטת ההעברה כהגדרתה לעיל לנשיא בית המשפט המחוזי, הגם שבפועל החלטה זו ניתנה כאמור על ידי סגן הנשיא – וזאת מכוח הסמכות שניתנה לו מאת הנשיא ולפי סעיף 38(א) לחוק בתי המשפט.

העותר סבור כי בטלות הכרעת הדין מתחייבת משני טעמים עיקריים. ראשית, נטען כי נשיא בית המשפט המחוזי יצר "מנגנון עקיף להסמכת שופטים בפועל" והביא להסמכתה של השופטת מרגולין-יחידה לכהן בבית המשפט המחוזי תקופה ממושכת ללא סמכות חוקית ובניגוד לחוק ולפסיקה. שנית, נטען כי במסגרת זכותו להליך הוגן זכאי העותר לכך שעניינו יידון לפני שופט בדרגה מקצועית מתאימה – ומאחר שהתברר כי השופטת מרגולין-יחידה לא הוסמכה לתפקיד על פי דין, חזקה כי "נמצאה כבלתי מתאימה להכריע בתיקים כגון זה של העותר". עוד נטען כי החלטת ההעברה נגועה בחוסר מידתיות קיצוני העולה כדי פעולה בחוסר סמכות, שכן בעת הקצאת התיק לשופטת מרגולין-יחידה כבר היה ברור שמדובר בהליך שיימשך זמן רב ושאינו כל אפשרות שיושלם במסגרת תקופת הכהונה המקורית. העותר אף מייחס חוסר תום לב לנשיא ולשופטת מרגולין-יחידה, בכך שלא הבהירו לצדדים כבר בעת קביעת התיק לפני השופטת, כי בתוך זמן קצר היא צפויה לסיים את תקופת הכהונה המקורית; ועל פי הנטען, בעשותם כן מנעו הנשיא והשופטת מן העותר להעלות בזמן אמת את טענותיו בדבר סמכותה של השופטת מרגולין-

יחידיו לדון בעניינו. לבסוף, העותר מפנה לכך שסעיף 38(א) לחוק בתי המשפט אמנם מסמיק את נשיא בית המשפט המחוזי לקבוע את זהות המותב שידון בכל תיק המתנהל בבית המשפט – אך לפי הנטען אין בחוק הוראה המסמיכה את הנשיא ליטול תיק מידיו של שופט שהחל לדון בו ולהעבירו לשופט אחר; ולגישת העותר גם בשל כך החלטת ההעברה ניתנה שלא כדין.

5. המשיבים 1-4 (להלן: המשיבים) טוענים כי יש לדחות את העתירה על הסף בהיותה נגועה בשיהוי ניכר. על פי הנטען העותר נמנע מלעורר את השגותיו לגבי החלטת ההעברה בהזדמנות הראשונה שהיתה לו, ולא ניתן לעשות כן בשלב זה שבו דיוני ההוכחות הסתיימו זה מכבר ואף ניתנה הכרעת הדין. בהקשר זה הובהר כי דבר מינויה של השופטת מרגולין-יחידה כשופטת בפועל פורסם ברשומות, ולגישת המשיבים עצם הפרסום מקים חזקה שלפיה העותר ידע כבר בזמן אמת שמדובר במינוי זמני.

עוד טוענים המשיבים כי יש לדחות את העתירה אף לגופה. לעמדתם ניכר מן העתירה כי כל מטרתה היא לערער על הכרעת הדין, תוך העלאת טענות שונות בנוגע לסמכותה של השופטת מרגולין-יחידה לשבת בדין בהליך; ואולם לטענת המשיבים לא נפל פגם כלשהו בהחלטת ההעברה שמכוחה נקבעו דיוני ההוכחות לפני השופטת, גם לא בסמכותה לשמוע את התיק ולהכריע בו. המשיבים עומדים על כך שהחלטת ההעברה ניתנה כדין, בהתאם לסמכות הקנויה לסגן הנשיא בסעיף 38(א) לחוק בתי המשפט, כאשר ברקע הדברים מצוקת כוח אדם שיפוטי שאלה נקלע בית המשפט המחוזי – בעיקר בתיקי דן יחיד פליליים ובפרט בתחום עבירות הצווארון הלבן. בהקשר זה מציינים המשיבים כי לאחר שהסתיימו הדיונים המקדמיים לפני כבוד השופט מ' לוי, בחודש אוגוסט 2017 כללה מצבת התיקים שהיו קבועים לפניו 38 תיקי דן יחיד, מתוכם 15 תיקים שבהם נדרשה שמיעת מספר רב של עדים – ובנסיבות אלה לא היה מנוס מלהעביר חלק מתיקיו לשופטים אחרים. אמנם תקופת כהונתה של השופטת מרגולין-יחידה כשופטת בפועל עמדה באותה עת בפני סיום, ואולם לעמדת המשיבים לא היתה כל מניעה לקבוע את התיק לפנייה – וזאת לנוכח התמקצעותה בסוג זה של הליכים, ובהתאם ללשונו הברורה של סעיף 15(ב) לחוק בתי המשפט. על פי סעיף זה, שופט בכהונה בפועל רשאי להמשיך לשבת בדין בהליך מסוים גם לאחר שתקופת כהונתו נסתיימה – וזאת בתנאי שהחל בדיון טרם סיום כהונתו בפועל; ולדברי המשיבים זה היה המצב בהליך דנן.

לבסוף, המשיבים סבורים כי גם אילו נפל פגם במינוי השופטת מרגולין-יחידה לדון בתיק, לא היה די בכך כדי להביא לבטלותה של הכרעת הדין. זאת בהתאם לדוקטרינת "השופט דה-פקטו", המקנה תוקף לפעולותיו הרשמיות של מי ששימש בתום

לב כשופט, גם אם בדיעבד מתברר שבעת הרלוונטית היה חסר סמכות או שסמכותו פקעה. לגישת המשיבים, דוקטרינת הבטלות היחסית אף היא מובילה לתוצאה דומה – שכן הפגם לו טוען העותר בהחלטת ההעברה אינו חמור ומהותי, וממילא לא גרם לעותר לעיוות דין כלשהו, לא כל שכן כזה המצדיק את ביטול הכרעת הדין.

6. כפי שכבר צוין, המשיבים 5-8 נאשמו יחד עם העותר בהליך. המשיבים 5 ו-7 הצטרפו בתגובותיהם לנטען בעתירה; המשיב 6 לא הגיש תגובה מטעמו חרף ארכה שניתנה לו לשם כך; והמשיב 8, שזוכה בהכרעת הדין, הותיר את ההכרעה בעתירה לשיקול דעתו של בית משפט.

דיון והכרעה

7. לאחר שעיינו בעתירה ובתגובות לה, על נספחיהן, הגענו לכלל מסקנה כי דינה של העתירה להידחות על הסף בהיעדר עילה להתערבותנו.

סעיף 10 לחוק בתי המשפט מסדיר מינוי של שופט לתקופת כהונה בפועל בערכאות מסוימות. בתוך כך, נקבע כי מינוי זה נעשה בידי שר המשפטים בהסכמת המועמד ובהסכמת נשיא בית המשפט העליון; וכי "כהונה בפועל לפי סעיף זה, ברציפות או לסירוגין, לא תהיה יותר משנה אחת מתוך תקופה של שלוש שנים". לצד הוראה זו, סעיף 15 לחוק בתי המשפט קובע הוראות לעניין סמכותו של שופט לסיים דיון שבו החל קודם לסיום תפקידו:

(א) שופט שהחל בדיון ויצא לקיצבה או פרש, יהיה מוסמך לסיים את הדיון תוך שלושה חדשים מיום היציאה לקיצבה או הפרישה.

(ב) שופט שהחל בדיון ותקופת מינויו לכהונה נסתיימה מחמת מינוי לערכאה אחרת, או משום שנסתיימה תקופת כהונה בפועל או משום שנסתיימה תקופת כהונתו כשופט בית המשפט לעניינים מינהליים או כשופט המחלקה הכלכלית לפי סעיף 42ד, יהיה מוסמך לסיים את הדיון שהחל בו. (ההדגשות שלי-ע'ב').

הנה כי כן, שופט מוסמך לסיים דיון שבו החל בתוך שלושה חודשים בלבד מעת סיום כהונתו – ואולם כאשר מדובר בשופט המסיים תקופת כהונה בפועל, לא חלה מגבלת זמן כלשהי על סיומו של דיון שבו החל.

8. במקרה דנן, הצדק עם העותר כי קיים קושי בכך שכתוצאה מהדיון בתיק נמשכה כהונתה בפועל של השופטת מרגולין-יחידי כשלוש שנים אף על פי שהיא מונתה לתפקיד

למשך שנה בלבד, ובכך שחלק הארי של דיוני ההוכחות בתיק התנהל לפני השופטת לאחר שהסתיימה תקופת הכהונה המקורית. ואולם אין באמור כדי להצמיח את הסעדים המבוקשים על ידו בעתירה, ובפרט לא את ביטולה של הכרעת הדין. כך, בראש ובראשונה, משום שאין ולא יכול להיות חולק כי השופטת מרגולין-יחידי היתה מוסמכת לסיים את הדיון בהליך, משהחלה לדון בו במהלך תקופת הכהונה המקורית ועל פי סעיף 15(ב) לחוק בתי המשפט; ואין זאת אלא שהכרעת הדין ניתנה על ידי השופטת כדין ובסמכות.

יש אף לדחות מכל וכל את טענותיו של העותר הבאות להטיל דופי בכשירותה המקצועית של השופטת לשבת בדין בהליך. משמונתה השופטת מרגולין-יחידי לכהונה בפועל בבית המשפט המחוזי ניתנו לה כל הסמכויות הנתונות לשופט במינוי של קבע, ואלה המשיכו לעמוד בתוקפן לכל אורך תקופת הכהונה בפועל ועד לסיום הדיון בהליך (ראו: ע"פ 1523/05 פלוני נ' מדינת ישראל, פסקה 4 לפסק דינה של השופטת ע' ארבל (2.3.2006)). בנסיבות אלה ברי אפוא כי אין יסוד לטענת העותר שלפיה נפגעה זכותו להליך הוגן.

9. בהינתן לשונו המפורשת של סעיף 15(ב) לחוק בתי המשפט, ממקד העותר את עיקר טענותיו כלפי החלטת ההעברה. בתוך כך, העותר מטיל ספק במניעים שהובילו לקביעת הדיון לפני השופטת, ואף טוען כי קיים חשש לניצול לרעה של הוראות החוק כדי ליצור "מסלול עוקף" למינוי שלא כדין של השופטת לכהונה ממושכת בבית המשפט המחוזי. כל אלה מחייבים לגישתו של העותר להורות על בטלותה של החלטת ההעברה ובהמשך לכך על בטלותה של הכרעת הדין. כפי שכבר ציינו, לא נעלם מעינינו הקושי הטמון בעובדה שהתיק נקבע לשמיעת הוכחות לפני השופטת מרגולין-יחידי, הגם שבמועד שבו ניתנה ההחלטה כבר היה ברור שמשך ההתדיינות יחרוג באופן ניכר מתקופת הכהונה המקורית שהוקצבה לשופטת. ואולם גם בהינתן האמור אין מקום להתערבותנו בהחלטה זאת, בוודאי בעיתוי שבו הוגשה העתירה.

כידוע, בית משפט זה בשבתו כבית משפט גבוה לצדק לא משמש כערכאת ערעור על החלטות של בתי משפט אחרים (בג"ץ 5900/19 שטנגר נ' נשיאת בית משפט השלום, בראשון לציון, פסקאות 4-5 (24.9.2019); בג"ץ 4383/19 פלוני נ' מדינת ישראל, פסקה 4 (6.8.2019)); והדברים מקבלים משנה תוקף בענייננו לנוכח העובדה שהחלטת ההעברה היא החלטה דיונית, שניתנה על ידי סגן הנשיא בתוקף סמכותו לפי סעיף 38(א) לחוק בתי המשפט. יתרה מזאת, החלטת ההעברה נטועה היטב בגדר שיקול דעתו ומומחיותו של סגן הנשיא בניהול תוכנית העבודה של שופטי בית המשפט המחוזי בתל אביב-יפו;

וכפי שהוברר על ידי המשיבים, ברקע החלטת ההעברה ניצב חוסר ממשי בכוח אדם שיפוטי – ובפרט בשופטים בעלי מומחיות ומקצועיות בתחום הפלילי שעליו נסוב ההליך. זאת ועוד. בשלב הדיוני שבו אנו מצויים החלטת העברה היא "מעשה עשוי" מבחינה זו שהדיון לפני השופטת מרגולין-יחידי הסתיים זה מכבר, לאחר שהתנהלו לפני כ-90 דיוני הוכחות ונשמעו עדים רבים. ומעל לכל, כבר עמדנו על כך שהכרעת הדין ניתנה על ידי השופטת כדין ובסמכות לפי סעיף 15(ב) לחוק בתי המשפט, ובנסיבות אלה לא ניתן לסכל את ההליך הפלילי המתנהל נגד העותר ולהביא לביטולה של הכרעת הדין ב"דלת האחורית" ובאמצעות תקיפה בדיעבד של החלטת ההעברה.

12. התוצאה היא שאנו מורים על דחיית העתירה על הסף. בנסיבות העניין אין צו להוצאות.

ניתן היום, י"ח באייר התש"פ (12.5.2020).

ש ו פ ט

ש ו פ ט ת

ש ו פ ט